

Ulkoasiainvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: ReArm Europe -suunnitelma

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta COM (2025) 122 final neuvoston asetukseksi eurooppalaista puolustusteollisuutta vahvistavan Euroopan turvallisuustoimivälineen perustamisesta (SAFE-asetus)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: ReArm Europe -suunnitelma (E 21/2025 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta COM (2025) 122 final neuvoston asetukseksi eurooppalaista puolustusteollisuutta vahvistavan Euroopan turvallisuustoimivälineen perustamisesta (SAFE-asetus) (U 12/2025 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Joanna Tikkanen, valtioneuvoston kanslia
- tiiminvetäjä Mari Korhonen, ulkoministeriö
- erityisasiantuntija Niklas Backlund, puolustusministeriö
- erityisasiantuntija Lotta Sjöblom, puolustusministeriö
- finanssineuvos Antti Kekäläinen, valtiovarainministeriö
- finanssiasiantuntija Jonne Lehtimäki, valtiovarainministeriö

VALTIONEUVOSTON SELVITYS JA KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio on esittänyt jäsenmaille maaliskuussa 2025 puolustuksen rahoituksen vahvistamista koskevan ReArm Europe -suunnitelman. Yksi osa tätä esitystä on ehdotus eurooppalaista puolustusteollisuutta vahvistavan Euroopan turvallisuustoimivälineen (SAFE) perustamisesta.

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2025 vp

SAFE-asetuksen myötä jäsenvaltioiden olisi mahdollista hakea 150 mrd. euron edestä lainoja yhteisesti priorisoitujen suorituskykyjen kehittämiseen.

Komission ehdotukset on kokonaisuudessaan on kuvattu valtioneuvoston selvityksissä E 21/2025 vp ja U 12/2025 vp.

Valtioneuvoston kanta

Suomi suhtautuu myönteisesti komission esittämään ReArm Europe -suunnitelmaan eurooppalaisen puolustuksen vahvistamiseksi poikkeuksellisessa turvallisuustilanteessa. Suomi on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Ukrainan tukemiseksi ja siihen kytkeytyen Euroopan kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi. Suomi pitää tärkeänä EU:n toimia puolustuksen ja suorituskykyjen vahvistamiseksi myös Naton puolustuksen ja pelotteen tukena. Eurooppalaisen puolustuksen vahvistamisessa on keskeistä, että tukea suunnataan nimenomaisesti itäisen etulinjan maille.

Valtioneuvoston kannat on laajemmin selvitetty valtioneuvoston selvityksissä E 21/2025 vp ja U12/2025 vp.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Ulkoasiainvaliokunta käsittelee tässä lausunnossa yhtäaikaaisesti valtioneuvoston selvitystä "ReArm Europe" (E 21/2025 vp) ja valtioneuvoston U-kirjelmää SAFE-asetukseksi (U 12/2025 vp).

Komission puheenjohtaja Von der Leyen esitti 4.3.2025 puolustuksen rahoituksen vahvistamista koskevan ReArm Europe-suunnitelman. Suunnitelma on laaja-alainen, ja sen tavoitteena on vahvistaa Euroopan puolustuskykyä ja strategista autonomiaa.

ReArm Europe -suunnitelman yksityiskohtaisemmat tiedot annettiin 19.3. julkaistussa valkoisessa kirjassa Euroopan puolustuksen tulevaisuudesta. Kirjassa käydään läpi puolustuksen painopisteitä, joihin Euroopan tulee erityisesti investoida. Näitä ovat muun muassa ilma- ja ohjuspuolustus, tykistöjärjestelmät, ampumatarvikkeet, lennokit, sotilaallinen liikkuvuus, elektroninen sodankäynti mukaan lukien tekoäly sekä strategiset mahdollistajat. Tämän lisäksi valkoisessa kirjassa käsitellään puolustusteollisuuden tukemista, Ukraina-tukea sekä puolustuksen sääntelyn yksinkertaistamista.

ReArm-Europe -suunnitelma EU:n puolustusrahoituksen vahvistamiseksi koostuu viidestä pilarista: 1) uusi 150 miljardin euron SAFE-lainainstrumentti (SEUT -artiklaan 122 perustuen) puolustusinvestointien vauhdittamiseksi, 2) finanssipoliittisten sääntöjen lievennykset, 3) EU-budjetin joustava käyttäminen puolustusinvestointeihin, 4) Euroopan investointipankin rahoitusmahdollisuuksien laajentaminen sekä 5) yksityisen pääoman käyttömahdollisuuksien helpottaminen.

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2025 vp

SAFE-lainainstrumenttiin liittyvä asetusluonnos on Coreperin käsiteltävänä, ja saadun selvityksen mukaan päätöksentekoon pyritään nopealla aikataululla. Asetuksen myötä EU:n jäsenvaltiot voisivat hakea 150 miljardin euron edestä lainoja suorituskykyjen kehittämiseksi. Tavoite on edistää eurooppalaisia yhteishankintoja sekä kasvattaa puolustusteollisuuden tilausnäkömää pitkäaikaisesti.

Lainojen maturiteetti olisi enimmillään 45 vuotta ja sisältäisi 10 vuoden lyhennysvapaan kauden. Poikkeuksena asetuksen voimassaolon ensimmäisten 12 kuukauden aikana jäsenvaltioilla olisi mahdollisuus hakea lainaa myös kansallisiin hankintoihin, edellyttäen että hankinnat ovat avoimia muiden jäsenvaltioiden myöhemmälle osallistumiselle. Lisäksi jäsenvaltioiden on varmistettava, että vähintään 65 prosenttia lopputuotteen komponenttien kustannuksista kohdistuu EU:n, ETAn EFTA-alueen tai Ukrainan alueelle.

Välineen lainarahoitusta ei olisi jaettu etukäteen jäsenvaltioiden kesken, vaan rahoitusta haluvien jäsenvaltioiden edellytettäisiin toimittavan komissiolle hakemus, jossa määritellään tavoiteltu lainarahoituksen määrä. Komission tulisi tämän jälkeen ilmoittaa jäsenvaltioille alustavat rahoitusosuudet. Jotta hankinnat suuntautuisivat yhteisiin tarpeisiin ja lisäisivät koordinaatiota, edellytettäisiin, että niihin osallistuu vähintään kaksi jäsenvaltiota tai vaihtoehtoisesti jäsenvaltio yhdessä Ukrainan tai ETAn EFTA-maan kanssa.

Valiokunta on kiinnittänyt asiaa käsitellessään erityisesti huomiota aloitteiden yleisiin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin näkökohtiin.

Valiokunnan huomioita

Valiokunta pitää ReArm-suunnitelmaa ja siihen sisältyvää SAFE-asetusehdotusta merkittävänä uutena aloitteena, jolla tähdätään Euroopan turvallisuuden kiireelliseen vahvistamiseen. Valiokunta pitää pikaisia toimia tämän tavoitteen saavuttamiseksi välttämättöminä. On tärkeää, että myös EU:n puolella suunnataan eri keinoja puolustuskapasiteetin kasvattamiseen ja tehokkaaseen järjestämiseen.

ReArm-suunnitelma on tärkeä EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan sektorin avaus Euroopan heikentyneessä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toimintaympäristössä, jossa Venäjä jatkaa laiton hyökkäyssotaa Ukrainaa vastaan ja on aggressiivisilla ja kansainvälistä oikeutta räikeästi rikkovilla toimillaan vaarantanut rauhan ja vakauden Euroopassa. Venäjän muodostamaan pitkäkestoiseen uhkaan on varauduttava pitkäjänteisesti ja eri toimin, joita tehdään niin kansallisesti, Naton kuin EU:nkin kautta.

Valiokunta huomauttaa, että Euroopan globaali toimintaympäristö on ylipäätään haastava, sitä leimaa maailmanpolitiikan valtasuhteiden murros, kiivas strateginen kilpailu ja demokratioiden ja autoritääristen valtioiden välinen vastakkainasettelu.

Nopeat muutokset toimintaympäristössä ovat lisänneet painetta Euroopan omiin, ripeisiin toimiin turvallisuutensa vahvistamiseksi.

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2025 vp

Valiokunta toteaa, että aloite osoittaa Euroopan ottavan vakavasti oman puolustuksensa vahvistamisen ja haluaa estää Venäjän vaikutusvallan kasvun tilanteessa, jossa Venäjä on hyökkäyssodan myötä valinnut vastakkainasettelun lännen kanssa ja hakee määrätietoisesti tukea ja kumppaneita omalle lännenvastaiselle politiikalleen, jonka tarkoituksena on rakentaa kansainvälinen järjestys uudelleen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi osallistuu niin ReArm-suunnitelman kuin koko EU:n puolustusulottuvuuden kehittämiseen aktiivisesti. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston linjaan, jossa on syytä osoittaa avoimuutta erilaisille rahoitusratkaisuille niin Ukrainan tukemiseksi kuin Euroopan kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi.

Euroopan investointipankki (EIP) on rahoittanut turvallisuus- ja puolustussektoria jo yli vuosikymmenen, ja vuodesta 2022 lähtien tätä on tehostettu Strategic European Security Initiative -aloitteella, jonka tavoite on kasvatettu kahdeksaan miljardiin euroon vuosille 2022—2027. Vaikka kelpoisuusehtoja on hiljattain laajennettu ja turvallisuus tunnustettu pysyväksi julkisen politiikan tavoitteeksi, EIP:n rahoitus puolustussektorille on edelleen riittämätöntä, eikä se edelleenkään rahoita aseiden ja ammusten tuotantoa. Valiokunta korostaa, että Suomen on aktiivisesti edistettävä rahoituskriteerien tarkistamista siten, että rahoitus ulotetaan myös puolustusteollisuuden kriittisiin osa-alueisiin.

Valiokunta korostaa, että nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa on erittäin tärkeää suunnata puolustuksen EU-tukea Euroopan itärajan maille ja pitää myönteisinä saamiaan tietoja siitä, että aloitteen käyttöalaa on listattu kohteita, joissa etulinjan tarpeet painottuvat. Rahoituksen kohdentaminen kriittisiin suorituskykyihin on tärkeää. Komission esitys huomioi kriittisinä suorituskykyalueina maavoimien suorituskykyjen kehittämisen samoin kuin ilma- ja ohjuspuolustuksen sekä sotilaallisen liikkuvuuden.

Suomen on jatkovalmistelussakin syytä painottaa Suomen itärajan merkitystä koko Euroopan turvallisuudelle.

Valiokunta painottaa, että yhtenäinen ja vahva EU on Suomen etu ja merkittävä turvallisuustekijä. Se edellyttää EU:lta myös tehokasta ja toimivaa päätöksentekokykyä. Näiden aloitteiden ripeä eteneminen olisi tärkeä viesti tästä myös ulospäin.

Valiokunta korostaa, että EU:n työtä eurooppalaisten suorituskykyjen edistämiseksi on tehtävä linjassa Naton puolustus suunnitelmien kanssa. Näin voidaan varmistaa EU:n ja Naton toisiaan täydentävä rooli, estää tehottomien päällekkäisyyksien synty ja varmistaa EU:n aloitteille myös niiden Nato-maiden tuki, jotka eivät ole EU:n jäseniä. EU:n toimet puolustuksen ja suorituskykyjen vahvistamiseksi tukevat myös Naton pelotetta ja puolustusta.

Valiokunta pitää tärkeänä SAFE-asetukseen esitettyä EU:n kumppanimaiden mahdollisuutta osallistua yhteishankintoihin välineen täysimääräiseksi hyödyntämiseksi. Valiokunta painottaa myös sitä, että Ukrainalle tulee antaa ehdotuksessa erityinen asema ja Ukrainan mahdollisuus osallistua yhteishankintoihin tulee varmistaa.

Valiokunnan lausunto UaVL 4/2025 vp

Valiokunta painottaa, ettei tehtävien yhteishankintojen tulisi keskittyä hyödyttämään vain suuria eurooppalaisia puolustusalan yrityksiä, vaan pienikokoiset ja eri puolilla Eurooppaa sijaitsevat alan yritykset tulee huomioida yhtä lailla. Tämä on Suomen puolustusteollisuuden kannalta tärkeää ja samalla huoltovarmuuden näkökulmasta koko maanosan kannalta keskeistä.

Ulkoasiainvaliokunnan näkemyksen mukaan SAFE-välineen mahdollinen hyödyntäminen edellyttää huolellista arviointia niin puolustustarpeiden kuin kustannustehokkuuden kannalta. Vaikka Suomen valtio saa lainaa tällä hetkellä EU:ta edullisemmin, väline tarjoaa mahdollisuuden osallistua yhteishankkeisiin ilman omaa lainanottoa, mikä voi olla tarkoituksenmukaista erityisesti silloin, kun kyse on strategisista eduista ja eurooppalaisen puolustuskyvyn vahvistamisesta. Suomi on aiemmin menestyksekkäästi hyödyntänyt EU:n puolustusrahoitusinstrumentteja, ja myös SAFE voi tietyin edellytyksin tukea kotimaisen puolustusteollisuuden kehittämistä. Valiokunta katsoo, että välineeseen on syytä suhtautua avoimesti, tunnistaen sen mahdolliset hyödyt, kuitenkin siten, että päätösvalta osallistumisesta säilyy kansallisesti.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Ulkoasiainvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 7.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd
varapuheenjohtaja Sofia Vikman kok
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Vilhelm Junnila ps
jäsen Antti Kaikkonen kesk
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Antti Lindtman sd
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Ville Skinnari sd
varajäsen Mikko Savola kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Savola